

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ**

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОВС
ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННИЙ ДІЯЛЬНОСТІ

**Матеріали всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

31 березня 2017

Одеса
2017

УДК 343.22
ББК 67.408
П83

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Протидія організованим злочинній діяльності : матеріали
П83 всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. м. Одеса, 31 бер.
2017 р. — Одеса, 2017. — 180 с.

УДК 343.22
ББК 67.408

6. Збільшення кількості видів і найменувань продукції і послуг, призначених для експорту.

Література:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

2. Система економічної безпеки держави // Під заг. ред. д. е. н., проф., заслуженого економіста України А. Сухорукова // Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К. : ВД “Стилос”, 2009. – 685 с.

3. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія // Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.//за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с

І. В. Гловюк,

д. ю. н., доцент,

в.о. завідувача кафедри кримінального процесу

Національного університету «Одеська юридична академія».

І. П. Зіньковський,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових (ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України») та який уповноважений здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводити досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом. У межах кримінального провадження ці повноваження реалізуються через процесуальну діяльність підрозділу детективів, оперативно-технічний підрозділу та підрозділу внутрішнього контролю НАБУ. Вони мають кримінально-процесуальну компетенцію, яка у літературі визначається як покладений кримінально-процесуальним законом на органи дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду обсяг публічних справ у сфері вирішення кримінально-правових конфліктів, що виникають у суспільстві [1, с. 74], структуру

якої становлять такі елементи, як кримінально-процесуальна функція, предмет відання і владні повноваження [2, с. 5].

Розглядаючи питання щодо *функції* підрозділу детективів, оперативно-технічного підрозділу та підрозділу внутрішнього контролю НАБУ, зазначимо, що вона має характеризуватися у суб'єктному контексті. Підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ віднесені одночасно до органів досудового розслідування та оперативних підрозділів. Слідчий як службова особа підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ є суб'єктом реалізації функцій розслідування, кримінального переслідування, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, міжнародного співробітництва та реабілітаційної функції. Аналізуючи положення ст. 41 КПК України, слід вказати на певну вторинність діяльності оперативних підрозділів щодо діяльності слідчого, на забезпечуючий характер їх діяльності. Частина 2 ст. 41 КПК передбачає, що співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Таке виключення для підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ, на нашу думку, встановлено через те, що вони одночасно є і органом досудового розслідування, тобто їх компетенція поєднує кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові елементи, на що вже зверталася увага у літературі [3]. При цьому, у відносинах щодо виконання одним детективом доручення іншого детектива НАБУ про проведення слідчих (розшукових) дій чи НСРД, вони можуть перебувати у прямій службовій залежності (наприклад, детективи одного і того ж підрозділу детективів НАБУ), а також виконувати спільні завдання та одні й ті ж функції [4, с. 10]. Що стосується оперативно-технічного підрозділу НАБУ, то таких особливостей для його діяльності не передбачено. Це свідчить про те, що усі підрозділи НАБУ здійснюють функції слідчого, однак з урахуванням меж компетенції та повноважень за ст. 41 КПК.

Таким чином, функціональна спрямованість діяльності підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ характеризується генерально-забезпечувальним характером у силу поєднання повноважень слідчого та оперативних підрозділів, а оперативно-технічного підрозділу НАБУ – забезпечувальним характером.

Предмети відання як юридично визначені певні сфери та об'єкти впливу [2, с. 25] у діяльності органів досудового розслідування характеризуються в контексті підслідності [2, с. 26]. Підслідність НАБУ визначена ч. 5 ст. 216 КПК, вона має родові, персональні та імперативні характе-

ристики. Так, детективи НАБУ з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які віднесені ст. 216 КПК до його підслідності, за рішенням Директора НАБУ та погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів. При цьому, у відповідності до ч. 5 ст. 218 КПК, спір про підслідність у кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності Національного антикорупційного бюро України, вирішує Генеральний прокурор, або його заступник. Крім того, заборонено доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності НАБУ, іншому органу досудового розслідування здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні. Враховуючи положення ст. 41 КПК, аналогічні характеристики має і предмет відання оперативних підрозділів НАБУ.

Владні повноваження підрозділу детективів, оперативно-технічного підрозділу та підрозділу внутрішнього контролю НАБУ мають специфіку у контексті:

- суб'єкта реалізації: службова особа підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ прирівняні до слідчих. Відмітимо, що у літературі це, як правило, підтримки не знаходить. Зокрема, Л.Д. Удалова зазначає, що наділення детективів НАБУ повноваженням зі здійснення як оперативно-розшукових заходів, так і досудового розслідування, не відповідає концепції порядку проведення цього розслідування, пропонує замість підрозділу детективів у складі цього бюро окремо створити слідчий та оперативний підрозділи і визначити у п. 2 ч. 1 ст. 38 КПК, що органом досудового розслідування є слідчий підрозділ НАБУ, замінивши слово «детективи» словом «слідчі» у статтях цього Кодексу [5, с. 157]. Разом з тим, така регламентація діяльності підрозділів НАБУ, як вказано у Пояснювальній записці до законопроекту № 1660 від 27 грудня 2014 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції», дозволить розширити обізнаність суб'єктів боротьби з корупцією, які зможуть найбільш ефективно та об'єктивно використовувати отриману інформацію для встановлення даних про кримінальне порушення, збору доказів участі в ньому конкретних осіб та процесуального закріплення фактичних даних щодо обставин злочинної діяльності. Водночас така форма сприятиме мінімізації ризиків витоку інформації щодо осіб, які підозрюються в корупції, та запланованих чи здійснюваних відносно них заходів [6]. Така форма є новою для кримінального провадження України, але вона, дійсно, оптимізує взаємодію слідчої та оперативно-розшукової діяльності при розсліду-

ванні злочинів, підслідних НАБУ. Як видається, враховуючи новизну цієї форми досудового розслідування для України, її ефективність має бути перевірена часом, і наразі зарано приймати рішення про її зміну. Що стосується пропозиції закріплення поняття детектива у ст. 3 КПК як службової особи органу Національного антикорупційного бюро України, уповноваженої в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом та Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до підслідності Національного бюро, а також в інших справах, витребуваних до Національного бюро прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками Національного бюро [7, с. 186-197], то вважаємо подібну дефініцію надмірною для кримінально-процесуальної регламентації діяльності підрозділів НАБУ, враховуючи, що детектив натеper прирівняний до слідчого, а його кримінально-процесуальна компетенція визначена у КПК і не потребує повтору у ст. 3 КПК;

- предмету відання (підслідності, правил щодо предмету доручень);
- здійснення у ході досудового розслідування спеціалізованого процесуального керівництва [8] прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ч. 5 ст. 8 Закону України «Про прокуратуру»);
- обмеженого кола суб'єктів, які можуть скасувати процесуальні рішення при здійсненні розслідування підрозділами НАБУ: може бути здійснено лише Генеральним прокурором або особою, яка виконує його обов'язки;

- обмеженого кола суб'єктів, які можуть давати доручення підрозділам НАБУ: підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю НАБУ здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- у силу поєднання кримінально-процесуальних та оперативно-розшукових елементів компетенції на підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ не поширюється заборона здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- розширені повноваження щодо обрання заходів забезпечення кримінального провадження у частині попереднього арешту майна та затримання особи без ухвали слідчого судді. У невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої

конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину за рішенням Директора НАБУ (або його заступника), погодженим прокурором, може бути накладено попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах. Таким чином, застосування попереднього арешту можливо лише у провадженні по злочинах, підслідних НАБУ. Попередній арешт майна має короткостроковий характер (строком до 48 годин), допускається з метою лише збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна (що є вужчим за мету арешту майна, передбачену ч. 2 ст. 170 КПК); його не може застосувати слідчий, а лише Директор НАБУ (або його заступник) за погодженням з прокурором. Особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, може бути затримано у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності НАБУ. Така додаткова підстава затримання передбачена лише у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких корупційних злочинів, підслідних НАБУ; відмітимо при цьому, що п. (с) ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод допускає затримання для запобігання втечі особи: законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допроводження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

специфіка кола негласних слідчих (розшукових) дій: крім інших, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності НАБУ, може бути проведений моніторинг банківських рахунків; за наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків;

- спеціальний випадок можливого укладення угоди про визнання винуватості; між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами;

- повноваження у сфері міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні: НАБУ здійснює функції центрального органу Украї-

ни, а саме звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності; Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилають до НАБУ отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки.

Таким чином, кримінально-процесуальна компетенція підрозділу детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю НАБУ має специфіку щодо усіх її елементів: кримінально-процесуальної функції, предмету відання, владних повноважень. Функціональна спрямованість діяльності підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ характеризується генерально-забезпечувальним характером у силу поєднання повноважень слідчого та оперативних підрозділів, а оперативно-технічного підрозділу НАБУ – забезпечувальним характером. Підслідність НАБУ має родові, персональні та імперативні характеристики, для вирішення спорів про підслідність передбачені спеціальні правила; аналогічні характеристики має і предмет відання оперативних підрозділів НАБУ. Специфіка владних повноважень характерна у частині суб'єкта реалізації; предмету відання (підслідності, правил щодо предмету доручень); спеціалізованого процесуального керівництва; обмеженого кола суб'єктів, які можуть скасувати процесуальні рішення при здійсненні розслідування підрозділами НАБУ; обмеженого кола суб'єктів, які можуть давати доручення підрозділам НАБУ; не поширення на підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ заборони здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора; розширених повноважень щодо обрання заходів забезпечення кримінального провадження у частині попереднього арешту майна та затримання особи без ухвали слідчого судді; специфіки кола негласних слідчих (розшукових) дій (може бути проведений моніторинг банківських рахунків; спеціального випадку можливого укладення угоди про визнання винуватості; наявності повноважень у сфері міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Література:

1. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальна компетенція: поняття і структура / Л. М. Лобойко // Юридична Україна. – 2005. – №3. – С. 73–77. – С. 74
2. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальна компетенція [Текст] : монографія / Л. М. Лобойко ; МВС України, Дніпропетр. держ. ун-т

внутр. справ. - Д. : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. - 188 с. - С. 5

3. Грібов М. Я. Оперативно-розшукова та кримінальна процесуальна компетенція оперативних підрозділів Національного антикорупційного бюро України / М. Я. Грібов // Оперативно-розшукове запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням [Текст]: матеріали круглого столу (Київ, 24 червня 2015 року) / ред. кол. С. С. Чернявський, М. М. Алексійчук, О. В. Хуторянський, І. М. Купранець, В. І. Василичук. – К.: ФОП Кандиба Т. П., - 2015. – С. 51-53.

4. Щадило А. А. Правові та організаційні засади діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – Київ, 2016. – 229 с. - С. 10

5. Удалова Л. Д. Кримінальна процесуальна діяльність Національного антикорупційного бюро України / Л. Д. Удалова // Вісник Академії адвокатури України. - 2015. - Т. 12, № 2. - С. 154-160. - С. 157

6. Пояснювальна записка до законопроекту № 1660 від 27 грудня 2014 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=53224&pf35401=322695>

7. Побережник А. О. Гарантії забезпечення права на свободу та особисту недоторканність в кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – Київ, 2017. – 261 с. - С. 196-197

8. Детальніше див.: Чорноусько М. Феномен спеціалізованого процесуального керівництва у кримінальному процесі України / М. Чорноусько // Підприємництво, господарство і право. – 2016. - № 5. – С. 90-95.